

This Question Paper consists 42 questions and 8 printed pages.
अस्मिन् प्रश्नपत्रे 42 प्रश्नाः एवम् 8 मुद्रित पृष्ठाः सन्ति ।

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

अनुक्रमाङ्कः
अङ्केषु

Code No. 54/S/A/S
कूट सं. Set - **A**

SANSKRIT
संस्कृतम्
(209)

Day and Date of Examination
(परीक्षादिवसः दिनाङ्कश्च)

Signature of Invigilators
(निरीक्षकहस्ताक्षरो)

1. _____

2. _____

सामान्य अनुदेशाः :

- 1 अनुक्रमाङ्कः प्रश्नपत्रस्य प्रथमपृष्ठे अवश्यमेव लेखनीयः ।
- 2 निरीक्ष्यताम् यत् प्रश्नपत्रस्य पृष्ठसंख्या प्रश्नानां संख्या च प्रथमपृष्ठस्य शीर्षे मुद्रितसंख्यानुसारमेव अस्ति । प्रश्नाः क्रमानुसारमेव सन्ति ।
- 3 वस्तुनिष्ठप्रश्नेषु (A), (B), (C) वा (D) विकल्पेषु कोऽपि एकं उत्तरं चित्वा पृथकरूपेण प्रदत्ते उत्तर-पुस्तिकामध्ये लिखेत् ।
- 4 वस्तुनिष्ठप्रश्नसहितं सम्पूर्णप्रश्नपत्रस्य उत्तराणि निर्धारितसमये एव लेखनीयानि ।
- 5 उत्तरपुस्तिकायां परिचयचिह्नम् अथवा कुत्रापि निर्दिष्टस्थानेतरस्थलेषु अनुक्रमाङ्कलेखनं सर्वथा वर्जितम् अस्ति ।
- 6 स्व-उत्तरपुस्तिकायां प्रश्नपत्रस्य कूट(कोड) संख्या 54/S/A/S-A अवश्यं लेखनीया ।

54/S/A/S—209-A]

1

[Contd...

SANSKRIT

संस्कृतम्
(209)

समय: 3 होरात्रयम्]

[पूर्णाङ्कः : 100

निर्देशाः :

- (1) अस्मिन् प्रश्नपत्रे द्विचत्वारिंशत् प्रश्नाः ।
- (2) प्रत्येकं प्रश्नस्य समक्षम् अङ्काः सूचिताः ।
- (3) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः ।

खण्ड – क

- 1 प्रेरणा इति पाठानुसारम् _____ अनेके लघुगर्ताः आसन् । 1
(A) राजमार्गे (B) शिलाखंडे
(C) कूपसमीपे (D) मुख्यद्वारे
- 2 'त्याज्यं न धैर्यम्' इति पाठे मकरी मकरं किम् आनेतुम् आदिशति ? 1
(A) वानरम् (B) जम्बुफलम्
(C) आम्रफलम् (D) दाडिमफलम्
- 3 रक्तमुखः वानरः _____ वसति स्म । 1
(A) कूपसमीपे (B) स्थले
(C) जम्बुवृक्षे (D) समुद्रसमीपे
- 4 विपत्तेः निवारणाय _____ चिन्तनीयाः । 1
(A) अपायाः (B) सुहृदः
(C) सशक्ताः (D) उपायाः
- 5 आर्यभटेन _____ ग्रन्थः विरचितः । 1
(A) सिद्धान्तशिरोमणिः (B) खण्डनखाद्यकरणम्
(C) आर्यभटीयम् (D) ब्रह्मस्फुटसिद्धान्तम्
- 6 'कर्मणा' इति पदे का विभक्तिः ? 1
(A) प्रथमा (B) पंचमी
(C) षष्ठी (D) तृतीया

- 7 'भवता सत्यमभिहितम्' इति पंक्त्यां रेखाङ्कितपदे का विभक्तिः ? 1
 (A) तृतीया (B) पंचमी
 (C) चतुर्थी (D) सप्तमी
- 8 'चन्द्रः सूर्यम् छादयति' अत्र 'छादयति' इत्यस्मिन् क्रियापदे कः लकारः ? 1
 (A) लङ् (B) लट्
 (C) लोट् (D) लृट्
- 9 'मां तं वृक्षं प्रति नय' इत्यत्र 'मां' इत्यस्य मूलशब्दः कः ? 1
 (A) मातृ (B) माम्
 (C) अस्मद् (D) युष्मद्
- 10 रिक्तस्थाने किं पदं भविष्यति ? 1
 विद्या योगेन _____ ।
 (A) प्राप्यते (B) दीयते
 (C) रक्ष्यते (D) लभ्यते
- 11 कौ मत्स्यौ सरः त्यक्त्वा निष्क्रान्तौ ? 1+1=2
- 12 (i) "मम भाग्ये विद्या नास्ति" – इति कस्य उक्तिः ? 1+1=2
 (ii) कूपस्यसमीपे कीदृशः शिलाखण्डः आसीत् ?
- 13 आदिकाव्यं किम्, कः च आदिकविः ? 1+1=2
- 14 अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नान् उत्तरत – 1×3=3
 चन्द्रकेतुः लवः च – (अन्योन्यं प्रति)
 अहो प्रियदर्शनः कुमारः ।
 (स्नेहानुरागं निर्वर्ण्य) कथमिवअयम् आत्मीयः इव प्रतिभाति ?
 सुमन्त्रः – प्रायशः प्राणिनाम् एषः स्वभाव एवायतः
 कस्यचित् क्वचित् आनन्दमयी प्रीतिः भवति एव ।
 अहेतुः – पक्षपाते यस्तस्य नास्ति प्रतिक्रिया ।
 स हि स्नेहात्मकस्तन्तुरन्तर्भूतानि सीव्यति ॥
 कुमारौ – (अन्योन्यमुद्दिश्य) यं निरीक्ष्यैव ममांगेषु आलिंगनस्य अभिलाष
 उत्पद्यतेतत्कथं मृदुशरीरेऽस्मिन् शराः भोक्तव्याः ।
 प्रश्नाः –
 (i) कुमारः कीदृशः आसीत् ?
 (ii) भूतानि अन्तः कः सीव्यति ?
 (iii) प्रीतिः इति विशेष्यस्य किं विशेषणपदमत्र प्रयुक्तम् ?

- 15 कस्यचिदेकस्य चरित्रचित्रणं पञ्चवाक्येषु संस्कृतेन कुरुत । 1×5=5
गौतमी अथवा कण्वः
- 16 प्रश्नान् उत्तरत - 1+1=2
(i) आहारः कति विधः भवति ?
(ii) अहिंसा कीदृशं तपः अस्ति ?
- 17 (i) परिवारे सर्वे सदस्याः केन भावेन वर्तन्ताम् ? 1+1=2
(ii) भ्राता कं प्रति द्वेषं न कुर्यात् ?
- 18 वृत्तं यत्नेन संरक्षेद् वित्तमेति च याति च । 1+1=2
अक्षीणो वित्ततः क्षीणो वृत्ततस्तु हतो हतः ॥
(i) यत्नेन किं संरक्षेत् ?
(ii) कस्मात् क्षीणः अक्षीणः भवति ?
- 19 एषा सा दृश्यते सीते राजधानी पितुर्मम । 1+1=2
अयोध्यां कुरु वैदेहि । प्रणामं पुनरागता ॥
(i) कस्य राजधानी तत्र दृश्यते ?
(ii) राजधान्याः किं नाम आसीत् ?
- 20 अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत - 1×3=3
स्वस्ति पन्थामनुचरेम सूर्या चन्द्रमसाविव ।
पुनर्ददताऽघ्नता जानता संगमेमहि ॥
(i) वयं कीदृशं पन्थामनुचरेम ?
(ii) कौ सर्वदा सर्वेषां हितं कुरुतः ?
(iii) वयं कैः सह संगतिम् कुर्याम ?
- 21 निम्नलिखित पद्यस्य अन्वये रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत - 1×3=3
जीवनं सर्वप्राणिनां जलाशय सुनिर्भरम् ।
संरक्ष्यं वर्धनीयं च जलं रक्षति रक्षितम् ॥
अन्वयः -
सर्व प्राणिनां _____ (i) जलाशय सुनिर्भरम् _____ (ii) जलं रक्षति, जलं _____
(iii) वर्धनीयम् च ।

- 22 रेखाङ्कितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - 1+1=2
- (i) मनः शीघ्रतरं वातात् ।
- (ii) दानं मित्रं भरिष्यतः ।
- 23 (i) “तदहं न यास्यामि । भवद्भ्यां च यत्प्रतिभाति तत्कर्तव्यम् ।” 1+1=2
- अत्र ‘अहं’ इति सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम् ?
- (ii) “साधु, राजपुत्र ! साधु, सत्यमैश्वाकवः खल्वसि ।” इति कः कं प्रति कथयति ?
- 24 “ईशः क्व अस्ति” इति पाठे ईशप्राप्तये कविः किं-किं त्यक्तुं कथयति ? 2
- 25 अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत - 1×3=3
- इति सत्यादिधर्माणाममोघं बलमद्भुतम् ।
वर्णयन् ग्राहयामास व्रतानि सुबहून् गुरुः ॥
- (i) सत्यादिधर्माणां बलं कीदृशम् आसीत् ?
- (ii) ‘गुरुः’ इति पदस्य कः अर्थः ?
- (iii) गुरुः व्रतानि कान् ग्राहयामास ?
- 26 अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत - 1×3=3
- प्रभूतमल्पकार्यं वा योनरः कर्तुमिच्छति ।
सर्वारंभेण तत्कुर्यात् सिंहादेकं प्रकीर्तितम् ॥
- (i) ‘सर्वारंभेण’ इत्यस्य कः अर्थः ?
- (ii) सर्वारंभेण कीदृशं कार्यं भवितुं शक्यते ?
- (iii) सिंहस्य एकः कः गुणः प्रकीर्तितः ?
- 27 कस्यचिदेकस्य पाठस्य सारांशं पञ्च वाक्येषु संस्कृतेन लिखत - 1×5=5
- (i) यद्भविष्यो विनश्यति ।
- (ii) करुणापराः हि साधवः ।
- (iii) प्राणस्य श्रेष्ठत्वम् ।

खण्ड – ख
अनुप्रयुक्त व्याकरणम्

- 28 अधोलिखितेषु कण्ठ्यवर्णौ चित्वा लिखत – 1+1=2
क र ह ङ ट द
- 29 रेखाङ्कितपदेषु सन्धिच्छेदं कृत्वा संधिनाम लिखत – 1×3=3
(i) नरो वार्यधिगच्छति ।
(ii) सर्वारम्भेण तत्कुर्यात् सिंहादेकं प्रकीर्तितम् ।
- 30 सन्धिं कुरुत – 1+1=2
तत् + नूने प्रभातसमये मत्स्यजीविनः + अत्र समागत्य मत्स्यसंक्षयं करिष्यन्ति ।
- 31 राजलक्ष्मीः शशिनः प्रभेव अधिकम् अराजत । 1+1=2
इति रेखाङ्कितपदयोः कः मूलशब्दः का च विभक्तिः ?
- 32 रिक्तस्थानेषु अङ्कानां स्थाने संख्यावाचकपदानि लिखत – 1×3=3
(i) (2) नेत्रे
(ii) (4) विद्वांसः
(iii) (5) इन्द्रियाणि
- 33 रेखाङ्कितपदयोः कः धातुः कश्चलकारः ? 1+1=2
(i) त्यजजपमालां ।
(ii) सलीलमीशः सृजति भुवम् ।
- 34 रेखाङ्कितपदयोः कः मूलशब्दः काच विभक्तिः ? 1+1=2
कः शत्रुर्दुर्जयः पुंसाम् ।
- 35 अधोलिखितयोः समस्तपदयोः विग्रहं लिखत – 1+1=2
(i) सुकलत्रः
(ii) बोधिद्रुमतले

36 अधोलिखित विग्रहाणां कृते समस्तपदं लिखत - 1+1=2

- (i) अनुजेन सह
- (ii) रथम् आरूढः

37 रिक्तस्थाने किं पदं भविष्यति ? 1+1=2

- (i) सर्वेः सह _____ चलितव्यम् । (मिल् + क्त्वा)
- (ii) प्रभूणाम् आज्ञाम् _____ निजपरिचयमददत् एवायाति । (उत् + लङ् + क्त्वा (ल्यप्))

38 रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत - 1×3=3

- (i) सिंहात् _____ प्रकीर्तितम् । (एक)
- (ii) सर्वतः सारमादघात् _____ इव षट्पदः । (पुष्प)
- (iii) सर्वप्रथमं का _____ बहिः गता । (शरीर)

खण्ड - ग

रचनाकौशलम्

39 अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नान् उत्तरत - 1×5=5

प्रयागे गङ्गायमुनयोः सङ्गमः भवति । तत्र द्वयोः नद्योः संगमतटे माघमासे मेलापकः आयोज्यते । द्वादशवर्षेषु एकवारं महाकुम्भो भवति । महाकुम्भे देशिकाः वैदेशिकाः, संन्यासिनः, यतिनः, सन्तजनाः, वेदज्ञाः, विद्वांसः, सर्वेषां धर्माणां प्रचारकाः सम्मिलन्ति सर्वे संगमे स्नानं कृत्वा आत्मानं धन्यम् मन्यन्ते । गङ्गायाः विस्तृतवर्णनं कालिदासेन रघुवंशकाव्ये सम्यग् विहितम् ।

प्रश्नाः -

- (i) प्रयागे कयोः नद्योः सङ्गमः भवति ?
- (ii) संगमतटे मेलापकः कदा आयोज्यते ?
- (iii) द्वादशवर्षेषु एकवारं प्रयागे किं भवति ?
- (iv) 'वर्णनम्' इतिपदस्य विशेषणं किम् ?
- (v) 'देशिकाः' इति पदस्य किं विलोम पदमत्र प्रयुक्तम् ?

40 अधोलिखितं विषयमधिकृत्य मञ्जूषापदसहायतया एकम् अनुच्छेदं लिखत । 1×5=5
“स्वच्छता - अभियानम्”

मञ्जूषा

स्वास्थ्याय, आवश्यकं, भवेत्, स्वच्छता, वातावरणं शरीरस्य, परिसरस्य, अभियानं, सर्वे, मिलिता, स्वस्थमनः, आत्मा, सुखमयं, आनन्ददायकं रोगनिवारकम् ।

- 41 भवान् सुरेशः । भवतां मित्रं दिनेशः धावन् प्रतियोगि तायां प्रथमपुरस्कारं प्राप्तवान् । तं 1×5=5
प्रति शुभकामनापत्रं मञ्जूषायां प्रदत्तैः शब्दैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा लिखतु ।

लखनऊनगरम्

तिथिः.....

प्रिय मित्र दिनेश,

नमस्ते ।

भवान् धावने प्रथमं (i) _____ प्राप्तवान् इतिज्ञात्वा अतीव (ii) _____ जाता । त्वं तु सत्यमेव
(iii) _____ इति मन्ये । सूचयतु (iv) _____ भवान् गृहम् आगमिष्यति । सर्वे भवन्तं स्मरन्ति
(v) _____ च ।

भवतः सुहृत्

सुरेशः

मञ्जूषा

प्रतिभाशाली, पुरस्कारं, प्रसन्नता, अभिनन्दन्ति, कदा

- 42 अधोलिखितं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषापदसहायतया पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत - 1×5=5

मञ्जूषा

छात्राः, पुस्तकानि, श्यामपटे, शिक्षकः तान्, संस्कृतं, पृच्छति, उत्थाय, प्रश्नस्य ददाति, उत्तरं,
वाचयति, क्रमशः, श्लोकं श्रावयति, उत्तरपुस्तिकायां, लिखन्ति ।

